

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

Y. BOT

fremSAT den 4. april 2017¹

Sag C-612/15

Straffesagen

mod

Nikolay Kolev,

Milko Hristov,

Stefan Kostadinov

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien))

»Præjudiciel forelæggelse – straffesag – direktiv 2012/13/EU – ret til at blive informeret om tiltalen – ret til aktindsigt – direktiv 2013/48/EU – ret til adgang til advokatbistand – svig, der skader Den Europæiske Unions finansielle interesser – strafbare handlinger – sanktioner, der er effektive og har en afskrækkende virkning – forud fastsat frist – afslutning af straffesagen, uden at der er foretaget realitetsbehandling af tiltalerne – ret til en retfærdig rettergang – ret til kontradiktion – rimelig frist«

1. Den foreliggende sag giver Domstolen anledning til at udtale sig om nogle grundlæggende strafferetlige begreber. Den er således af Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) blevet anmodet om at afgøre, hvorvidt EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, som pålægger en domstol at afslutte en straffesag mod en person, der har indgivet en anmodning herom, når der er gået to år, siden efterforskningsfasen blev indledt, uanset overtrædelsens grovhed, og uden at det er muligt at begrænse de tiltaltes overlagte hindringer. Domstolen anmodes om at undersøge, hvilke konsekvenser det under disse omstændigheder har, såfremt denne nationale lovgivning er uforenelig med EU-retten.

2. Desuden har den forelæggende ret stillet Domstolen adskillige spørgsmål vedrørende det tidspunkt, hvor den tiltalte skal informeres om tiltalen mod sig, og det tidspunkt, hvor den tiltalte eller dennes advokat skal have indsigt i sagsakterne. Endelig skal Domstolen undersøge, hvorvidt en national bestemmelse, hvorefter en advokat, som inden for den samme retssag repræsenterer flere tiltalte, der har modstridende interesser, skal udelukkes fra denne og erstattes af en beskikket forsvarer, er i strid med EU-retten.

¹ – Originalsprog: fransk.

I – Retsforskrifter

A – EU-retten

1. Primærretten

3. Artikel 325 TEUF bestemmer følgende:

»1. [Den Europæiske Union] og medlemsstaterne bekæmper svig og enhver anden ulovlig aktivitet, der skader Unionens finansielle interesser, ved hjælp af foranstaltninger, der træffes i overensstemmelse med denne artikel, som virker afskrækkende og er af en sådan art, at de yder en effektiv beskyttelse i medlemsstaterne samt i Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.

2. Medlemsstaterne træffer de samme foranstaltninger til bekæmpelse af svig, der skader Unionens finansielle interesser, som til bekæmpelse af svig, der skader deres egne finansielle interesser.

[...]

4. Europa-Parlamentet og Rådet vedtager efter den almindelige lovgivningsprocedure og efter høring af Revisionsretten de nødvendige foranstaltninger til forebyggelse og bekæmpelse af svig, der skader Unionens finansielle interesser, med henblik på at yde en effektiv og ensartet beskyttelse i medlemsstaterne samt i Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer.

[...]«

2. Afledt ret

a) Forordning (EF) nr. 450/2008

4. I henhold til artikel 21, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 450/2008 af 23. april 2008 om EF-toldkodeksen (moderniseret toldkodeks)² »[indfører h]ver enkelt medlemsstat [...] sanktioner for manglende overholdelse af Fællesskabets toldlovgivning. Sanktionerne skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning«.

b) PIF-konventionen og den første protokol til PIF-konventionen

5. Præambelen til konventionen udarbejdet på grundlag af artikel K.3 i traktaten om Den Europæiske Union om beskyttelse af De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser, undertegnet i Luxembourg den 26. juli 1995³, anfører, at de høje kontraherende parter i denne konvention, Den Europæiske Unions medlemsstater, er overbevist om, »at beskyttelse af De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser kræver, at svigagtig adfærd, der skader disse interesser, forfølges strafferetligt«⁴, og »at det er nødvendigt, at en sådan adfærd betragtes som en strafbar handling, som kan straffes med strafferetlige sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har en afskrækkende virkning, uden at muligheden for i visse tilfælde at anvende andre sanktioner berøres deraf, og, i hvert fald i grove tilfælde, at kunne idømme frihedsstraf«⁵.

2 – EUT 2008, L 145, s. 1.

3 – EFT 1995, C 316, s. 49, herefter »PIF-konventionen«.

4 – Afsnit 5 i denne præambel.

5 – Afsnit 6 i denne præambel.

6. PIF-konventionens artikel 1, stk. 1, litra b), første led, og artikel 1, stk. 2, bestemmer følgende:

»I denne konvention betragtes som svig, der skader De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser:

[...]

b) for så vidt angår indtægter, enhver forsætlig handling eller undladelse vedrørende:

- anvendelse eller forelæggelse af falske, urigtige eller ufuldstændige erklæringer eller dokumenter, som medfører en uretmæssig formindskelse af indtægterne på De Europæiske Fællesskabets almindelige budget eller på budgetter, der forvaltes af eller for De Europæiske Fællesskaber

[...]

2. [H]ver medlemsstat [træffer] de fornødne, egnede foranstaltninger for at gennemføre bestemmelserne i stk. 1 i deres nationale strafferet på en sådan måde, at den deri omhandlede adfærd betragtes som en strafbar handling.«

7. Denne konventions artikel 2, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at den i artikel 1 nævnte adfærd samt medvirken, anstiftelse eller forsøg i forbindelse med den i artikel 1, stk. 1, nævnte adfærd kan straffes med strafferetlige sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har en afskrækkende virkning, herunder, i hvert fald i grove tilfælde af svig, frihedsstraf, der kan medføre udlevering, idet der ved grove tilfælde af svig forstås svig, som vedrører et mindstebeløb, der fastsættes i hver medlemsstat. Dette mindstebeløb kan ikke fastsættes højere end 50 000 [EUR].«

8. Artikel 2 i protokol udarbejdet på grundlag af artikel K.3 i traktaten om Den Europæiske Union til konventionen om beskyttelse af De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser⁶, der har overskriften »Passiv bestikkelse«, har følgende ordlyd:

»1. I henhold til denne protokol betragtes det som passiv bestikkelse, at en tjenestemand med forsæt, direkte eller gennem tredjemand, anmoder om eller modtager fordele, uanset disses art, for sig selv eller for tredjemand, eller tager imod et løfte herom, for i strid med sine officielle pligter at udføre eller undlade at udføre en handling, der er omfattet af vedkommendes hverv eller udøvelsen heraf, og som skader eller vil kunne skade De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser.

2. Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at den adfærd, der er omhandlet i stk. 1, er strafbar.«

9. Artikel 3 i den første protokol til PIF-konventionen, der har overskriften »Aktiv bestikkelse«, anfører:

»1. I henhold til denne protokol betragtes det som aktiv bestikkelse, at en person med forsæt, direkte eller gennem tredjemand, lover eller yder en tjenestemand en fordel, uanset dennes art, for ham selv eller for tredjemand, for at han i strid med sine officielle pligter foretager eller undlader at foretage en handling, der er omfattet af hans hverv eller udøvelsen heraf, og som skader eller vil kunne skade De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser.

6 – EFT 1996, C 313, s. 2, herefter »den første protokol til PIF-konventionen«.

2. Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at den adfærd, der er omhandlet i stk. 1, er strafbar.«

c) Direktiv 2012/13/EU

10. I henhold til artikel 1 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/13/EU af 22. maj 2012 om ret til information under straffesager⁷ har dette direktiv til formål at »[fastsætte] regler om retten til information for mistænkte og tiltalte personer vedrørende deres rettigheder i straffesager og tiltalen mod dem«.

11. Dette direktivs artikel 6 har følgende ordlyd:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at en mistænkt eller tiltalt modtager information om den strafbare handling, som udgør grundlaget for mistanken eller tiltalen. Denne information gives straks og i en tilstrækkelig detaljeret form til at sikre en retfærdig behandling af sagen og en effektiv udøvelse af retten til et forsvar.

[...]

3. Medlemsstaterne sikrer, at der, senest når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol, gives detaljeret information om tiltalen, herunder den strafbare handling art og den juridiske kvalificering af den, og om karakteren af den mistænkte eller tiltalte persons påståede deltagelse i udøvelsen af denne strafbare handling.

4. Medlemsstaterne sikrer, at en mistænkt eller tiltalt straks informeres om enhver ændring i de oplysninger, der gives i medfør af denne artikel, hvis dette er nødvendigt for at sikre en retfærdig behandling af sagen.«

12. Dette direktivs artikel 7 har følgende ordlyd:

»1. Når en person anholdes og tilbageholdes på et hvilket som helst stadium af straffesagen, sikrer medlemsstaterne, at dokumenter vedrørende den konkrete sag, som de kompetente myndigheder er i besiddelse af, og som er væsentlige for, at lovligheden af anholdelsen eller tilbageholdelsen effektivt kan anfægtes i overensstemmelse med den nationale lovgivning, stilles til rådighed for anholdte personer eller deres advokater.

2. Medlemsstaterne sikrer, at der gives mistænkte eller tiltalte eller deres advokat adgang til aktindsigt i mindst alt materiale, som de kompetente myndigheder er i besiddelse af, hvad enten dette er til fordel eller ulempe for den mistænkte eller tiltalte, med henblik på at sikre en retfærdig behandling af sagen og på forberedelse af forsvaret.

3. Med forbehold af stk. 1 skal aktindsigt i det i stk. 2 nævnte materiale gives i tide til, at det reelt bliver muligt at udøve retten til et forsvar, og senest, når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol til bedømmelse. Kommer de kompetente myndigheder i besiddelse af yderligere materiale, gives der aktindsigt heri i tide til, at materialet kan tages i betragtning.

[...]«

⁷ – EUT 2012, L 142, s. 1.

d) Direktiv 2013/48/EU

13. Artikel 1 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager og i sager angående europæiske arrestordrer og om ret til at få en tredjemand underrettet ved frihedsberøvelse og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen⁸ bestemmer følgende:

»Dette direktiv fastsætter minimumsregler om de rettigheder, som mistænkte og tiltalte under straffesager og personer, som er genstand for sager i henhold til rammeafgørelse 2002/584/RIA [...], har til at få adgang til advokatbistand, til at få en tredjemand underrettet om frihedsberøvelsen og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen.«

14. Dette direktivs artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at mistænkte og tiltalte har ret til adgang til advokatbistand på et sådant tidspunkt og på en sådan måde, at de pågældende sættes i stand til i praksis og effektivt at udøve deres ret til et forsvar.«

B – Den bulgarske straffesag

15. Statsadvokaten spiller en afgørende rolle i den indledende fase, hvor den strafferetlige efterforskning finder sted. Han leder således den efterforskning, som efterforskningsorganerne skal udføre, og træffer selv beslutning om, i hvilken retning en sag skal føres.

16. Hvad angår efterforskningen har statsadvokaten i henhold til artikel 234 i Nakazatelno-protsesualen kodeks (strafferetsplejeloven, herefter »NPK«) to måneder til at foretage undersøgelser, idet denne frist kan forlænges én gang med fire måneder af den administrativt ansvarlige hos den pågældende statsadvokat og desuden i særlige tilfælde forlænges et ubegrænset antal gange i en ubegrænset periode af den administrativt ansvarlige i statsadvokaturen ved kassationsdomstolen. Den forelæggende ret har i denne henseende præciseret, at den i vid udstrækning har gjort brug af den sidstnævnte forlængelse i komplekse sager som hovedsagen.

17. I henhold til NPK's artikel 219, 221 og 246 rejser efterforskningsorganet tiltale og undertegner denne, når der er indsamlet tilstrækkeligt med beviser mod den person, der er mistænkt for at have begået en strafbar handling. Dette er et skriftligt dokument, som skal opfylde fastlagte betingelser. Det skal bl.a. indeholde en fremstilling af de vigtigste faktiske omstændigheder i forbindelse med den strafbare handling samt en juridisk kvalificering af disse omstændigheder. På dette tidspunkt informeres den person, der er mistænkt for at have begået den strafbare handling, og dennes advokat om tiltalen ved at få forelagt det pågældende dokument. De skal derefter sætte sig ind i tiltaleskriftet og undertegne det. Derefter forhøres den tiltalte, som enten kan afgive forklaring eller undlade at udtale sig, idet den pågældende, samt dennes advokat, også kan fremsætte anmodninger.

18. Information om det materiale, der indgår i efterforskningen, reguleres af NPK's artikel 226-230. I dette øjemed får den tiltalte og dennes advokat, efter anmodning, aktindsigt i det materiale, der indgår i sagen. Hvis der fremsættes anmodninger, tager statsadvokaten stilling til, hvordan der skal følges op på disse.

⁸ – EUT 2013, L 294, s. 1.

19. Når der er indgivet anmodning om aktindsigt i efterforskningsmaterialet, indkaldes den tiltalte og dennes advokat mindst tre dage før aktindsigten. Hvis de ikke uden gyldig grund giver møde på den i indkaldelsen fastsatte dato, bortfalder forpligtelsen til at give aktindsigt. Under aktindsigten meddeler efterforskningslederen den tiltalte og dennes advokat en passende frist for at sætte sig ind i alt materialet vedrørende denne efterforskning.

20. Når aktindsigten i efterforskningsmaterialet er gennemført, og der er truffet afgørelse vedrørende eventuelle anmodninger fremsat af den tiltalte og dennes advokat, afsluttes efterforskningen.

21. Den næste fase indledes derefter med statsadvokatens indgivelse af anklageskriftet, dvs. den retslige fase. Anklageskriftet – der ifølge den forelæggende ret udgør »det endelige, detaljerede tiltaleskrift« – anfører tiltalen i sit fulde omfang med hensyn til de faktiske omstændigheder og deres juridiske kvalificering. Det består således af to dele, idet første del beskriver de faktiske omstændigheder, og anden del indeholder påstandene med den juridiske kvalificering af de faktiske omstændigheder. Anklageskriftet, der efterfølgende sendes i kopi til den tiltalte og dennes advokat, indgives til retten, som inden for 15 dage skal efterprøve, om væsentlige formforskrifter er tilsidesat.

22. I denne henseende bestemmer NPK's artikel 348, stk. 3, nr. 1, at en tilsidesættelse af formforskrifter er af væsentlig karakter, når den udgør et betydeligt indgreb i en proceduremæssig rettighed, som er anerkendt af loven. Denne artikel præciserer, at tilsidesættelsen af formforskrifter kun mister sin »væsentlige« karakter, hvis den er blevet afhjulpet.

23. Anklageskriftets indhold skal opfylde strenge formelle krav. Der er således tale om væsentlige tilsidesættelser, hvis der er modsigelser mellem anklageskriftet og det sidste tiltaleskrift, som efterforskningsorganet har forelagt den tiltalte. En modsigelse i selve anklageskriftet udgør ligeledes en væsentlig tilsidesættelse. I hovedsagen blev den omstændighed, at statsadvokaten i anklageskriftets begrundelse anfører, at to tiltalte i hovedsagen med et fortrukket ansigtsudtryk havde udtrykt deres utilfredshed med det lille pengebeløb, der var blevet tilbudt som bestikkelse, mens statsadvokaten i anklageskriftets konklusion anfører, at de sigtede gav udtryk for denne utilfredshed i ord, således anset for en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter.

24. Endvidere anses den omstændighed, at der ikke blev givet indsigt i dette tiltaleskrift, der var udarbejdet af efterforskningsorganet, for en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, idet grundene til denne manglende information i denne forbindelse er uden betydning, selv om den f.eks. skyldes de tiltaltes bevidste hindring heraf. Jeg gør opmærksom på, at denne information skal foretages af efterforskningsorganet direkte til den tiltalte selv og dennes advokat.

25. Den forelæggende ret har præciseret, at forsvaret i samtlige straffesager i Bulgarien får indsigt i anklageskriftets indhold og således i grundlaget for tiltalen, efter at dette dokument er indgivet til retten, men før efterprøvelsen af selve anklagen.

26. Samtidig bestemmer NPK's artikel 368 og 369, at hvis efterforskningsfasen ikke er afsluttet inden for to år, har den eller de tiltalte ret til at indgive en anmodning til retten om, at denne pålægger statsadvokaten inden for tre måneder at afslutte den strafferetlige efterforskning ved enten at indstille sagen eller rejse tiltale. Statsadvokaten har en yderligere frist på 15 dage til at opstille anklageskriftet. Hvis han ikke afslutter den strafferetlige efterforskning inden for den fastsatte frist, rekvirerer retten sagens akter og indstiller straffesagen.

27. Såfremt statsadvokaten derimod forelægger et anklageskrift for retten, undersøger retten dette og efterprøver, om proceduren er fulgt efter reglerne. I tilfælde af tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter hjemviser retten sagen til statsadvokaten, som har en frist på en måned til at afhjælpe disse tilsidesættelser. Hvis statsadvokaten ikke rejser tiltale inden for denne frist, eller hvis der rejses tiltale, men retten igen konstaterer, at der foreligger en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, indstilles straffesagen.

28. Straffesagen indstilles ved en endelig retsakt, som ikke kan appelleres, og hvis retmæssighed kun kan prøves i undtagelsestilfælde. Herved mister statsadvokaten retten til at retsforfølge den person, der er mistænkt for at have begået overtrædelsen.

29. Hvad angår adgang til advokatbistand bestemmer NPK's artikel 91, stk. 3, og artikel 92, at retten skal udelukke advokaten for en tiltalt, såfremt denne repræsenterer eller har repræsenteret en anden tiltalt, hvis den ene tiltaltes forsvar er i strid med den andens. I henhold til fast retspraksis i Bulgarien er der tale om modstridende interesser, når den ene tiltalte afgiver forklaring, der udgør et bevis mod den anden tiltalte, som på sin side ikke har afgivet forklaring. I dette tilfælde kan disse personer ikke have den samme advokat. Advokaten er således forpligtet til på eget initiativ at erklære sig inhabil, og hvis han ikke gør dette, skal statsadvokaten eller retten udelukke ham. I modsat fald begår de en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, som medfører annullation af statsadvokatens anklageskrift eller rettens afgørelse.

II – De faktiske omstændigheder i hovedsagen

30. Nikolay Kolev og Stefan Kostadinov (herefter »de tiltalte i hovedsagen«) er tiltalt for i perioden fra den 1. april 2011 til den 2. maj 2012, mens de var toldere i Svilengrad (Bulgarien) ved grænsen til Tyrkiet, at have deltaget i en kriminel organisation. De skal således have forlangt bestikkelse af førere af lastvogne og personbiler, som krydsede grænsen fra Tyrkiet til Bulgarien, for til gengæld at undlade toldkontrollen og undlade at notere konstaterede uregelmæssigheder i de officielle dokumenter. Når de tiltalte i hovedsagen havde afsluttet deres vagt, delte de angiveligt de modtagne beløb mellem sig.

31. Alle deltagere i den pågældende kriminelle organisation, herunder de tiltalte i hovedsagen, blev anholdt natten mellem den 2. og den 3. maj 2012. Umiddelbart efter den ransagning, der blev foretaget ved anholdelsen, blev de pågældende personer tiltalt for at have deltaget i en kriminel organisation, og tre af dem, heriblandt den ene af de tiltalte i hovedsagen, blev tiltalt for hæleri vedrørende det pengebeløb, som blev fundet dels i arbejdslokalet, dels på den ene af de pågældende personer.

32. I februar og marts 2013 blev tiltalepunkterne mod de otte personer, som havde deltaget i den nævnte kriminelle organisation, præciseret, og de pågældende blev informeret herom. Nærmere bestemt blev de tiltalte i hovedsagen og deres repræsentanter informeret om disse tiltalepunkter, de indsamlede beviser samt det øvrige materiale i sagen den 21. marts 2013. Anklagen mod Nikolay Kolev blev senere præciseret på ny, hvilket han blev informeret om den 17. juli 2013.

33. Fire af de otte personer, som var involveret i den kriminelle organisation, indgik en aftale med statsadvokaten med henblik på indstilling af retsforfølgning vedrørende tiltalepunktet om deltagelse i en kriminel organisation. To gange blev denne aftale forelagt Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) med henblik på stadfæstelse, og to gange afviste den sidstnævnte denne anmodning med den begrundelse, at tiltaleskriftet ikke var blevet vedtaget af det kompetente organ, og på grund af tilsidesættelse af formforskrifter. Retten hjemviste derefter sagen til den kompetente statsadvokat med henblik på udfærdigelse af nye tiltalepunkter.

34. Den 7. november 2013 blev sagen således overdraget til den særlige anklagemyndighed. De fastsatte frister for efterforskningen blev forlænget adskillige gange. Statsadvokaten foretog således myndighedshandlinger såsom hjemvisning af sagen til efterforskningsorganerne med anvisninger eller anmodninger om forlængelse af fristerne for efterforskningen samt anmodninger om oplysninger.

35. Da de tiltalte i hovedsagen vurderede, at fristen i henhold til NPK's artikel 368, stk. 1, var udløbet, indledte de en procedure i medfør af NPK's artikel 369. Retten fastslog, at fristen på to år fra indledningen af den strafferetlige efterforskning rent faktisk var udløbet, og hjemviste derfor sagen til statsadvokaten med krav om at afslutte den inden for en frist på tre måneder i henhold til NPK's

artikel 369 og informere de tiltalte i hovedsagen om tiltalepunkterne samt give dem aktindsigt i efterforskningsmaterialet. Fristen på tre måneder løb fra den 29. oktober 2014 til den 29. januar 2015. På den dato skulle alle dele af den strafferetlige efterforskning således være afsluttet, herunder udfærdigelsen af tiltalepunkterne og meddelelsen af disse til de tiltalte i hovedsagen. Statsadvokaten havde derefter 15 dage til at udfærdige et anklageskrift og indgive det til retten.

36. Det var ikke muligt at informere de tiltalte og deres advokater personligt om de nye tiltaleakter, som blev udarbejdet efter rettens afgørelse. Nikolay Kolev modtog således den 13. januar 2015 en indkaldelse til at give møde den 19. januar 2015. Hans advokat meddelte samme dag pr. telefaks, at han af helbredsmæssige grunde ikke kunne rejse. Nikolay Kolev blev igen indkaldt, telefonisk, til at give møde den 22. januar 2015. Imidlertid mødte hverken han eller hans advokat op, og den sidstnævnte tilkendegav, at hans klient var på hospitalet, og at han selv var forhindret på grund af erhvervsmæssige forpligtelser. Nikolay Kolev blev endnu en gang indkaldt til at give møde den 27. og 28. januar 2015, men uden resultat, idet hans advokat meddelte, at han var indlagt på hospitalet. De blev indkaldt på ny til at give møde den 29. januar 2015, men mødte ikke op, og Nikolay Kolevs advokat begrundede sit fravær med, at han var erhvervsmæssigt optaget af en anden sag. Nikolay Kolev blev derfor ikke informeret om tiltalepunkterne mod sig.

37. Endelig, hvad angår Stefan Kostadinov, befandt han sig ikke på den anførte adresse. Hans advokat oplyste, at han ikke havde kontakt med ham. Det blev derfor besluttet at give ham pålæg om fremmøde. Stefan Kostadinovs advokat forelagde imidlertid en lægeattest, hvorefter det fremgik, at han var indlagt på hospitalet. Han blev derfor heller ikke informeret om tiltalepunkterne mod sig.

38. Den strafferetlige efterforskning blev således afsluttet inden for den af retten fastsatte frist, og statsadvokaten opstillede et anklageskrift.

39. Ved kendelse af 20. februar 2015 fastslog retten, at der under den strafferetlige efterforskning var begået tilsidesættelser af væsentlige formforskrifter. For det første var væsentlige formforskrifter tilsidesat, for så vidt som de tiltalte og deres advokater ikke havde fået indsigt i det seneste tiltaleskrift. For det andet var der en modsigelse mellem tiltaleskriftet og anklageskriftet, idet de seneste tiltaler ikke var blevet meddelt i deres helhed til de tiltalte i hovedsagen, og anklageskriftet derfor ikke kunne gengive disse seneste tiltaler. Anklageskriftet måtte kun indeholde de tiltaler, som var blevet meddelt parterne.

40. I øvrigt fastslog retten, at hindringerne for at meddele Nikolay Kolev og Stefan Kostadinov de nye tiltalepunkter ikke begrundede tilsidesættelsen af deres processuelle rettigheder.

41. Retten gav således statsadvokaten en frist på en måned til at afhjælpe disse tilsidesættelser, idet straffesagen mod de tiltalte i hovedsagen i modsat fald ville blive indstillet. Sagen blev således hjemvist til statsadvokaten den 7. april 2015, og fristen udløb den 7. maj 2015.

42. Det var imidlertid ikke muligt for statsadvokaten at informere de tiltalte i hovedsagen og deres advokater om de nye tiltalepunkter og efterforskningsmaterialet, idet de sidstnævnte henviste til bl.a. helbredsmæssige og erhvervsmæssige grunde til, at de ikke kunne informeres herom.

43. Ved kendelse af 22. maj 2015 fastslog Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) således, at statsadvokaten ikke havde afhjulpet tilsidesættelserne af væsentlige formforskrifter og havde begået nye tilsidesættelser, idet de i hovedsagen tiltaltes processuelle rettigheder var tilsidesat, og modsigelserne i anklageskriftet ikke var blevet fjernet.

44. Skønt retten var af den opfattelse, at de to tiltalte i hovedsagen og deres advokater kunne have misbrugt deres rettigheder med henblik på at bevirke, at fristerne udløb, hvorved straffesagen mod dem blev indstillet, fastslog den ikke desto mindre, at betingelserne for at indstille denne retssag var opfyldt. Den besluttede imidlertid ikke at indstille straffesagen, men at henlægge den.

45. Ud fra den vurdering, at der ikke var begået tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter, kærede statsadvokaten kendelsen af 22. maj 2015.

46. Ved kendelse af 12. oktober 2015 hjemviste appelretten sagen til den forelæggende ret, dvs. Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) med den begrundelse, at den sidstnævnte skulle have indstillet straffesagen mod de tiltalte i hovedsagen i henhold til NPK's artikel 368 og 369.

47. Under disse omstændigheder er den forelæggende ret blevet foranlediget til at forelægge Domstolen de præjudicielle spørgsmål, der er gengivet i de følgende punkter.

III – De præjudicielle spørgsmål

48. Under disse omstændigheder har Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Er en national lov forenelig med en medlemsstats forpligtelse til at sørge for en effektiv strafforfølgelse af tolderes strafbare handlinger, hvis denne lov medfører, at den straffesag, som føres mod toldere vedrørende deres deltagelse i en kriminel organisation til udøvelse af lovovertrædelser i form af korruption under udførelsen af deres tjeneste (modtagelse af bestikkelse til gengæld for at undlade en toldkontrol) samt vedrørende konkret bestikkelse og hæleri i form af fordølgelse af modtagen bestikkelse, bliver indstillet under følgende forudsætninger, uden at retten har foretaget en realitetsbehandling af de rejste tiltaler: a) Der er gået to år siden tiltalen blev rejst; b) den tiltalte har indgivet anmodning om afslutning af den strafferetlige efterforskning; c) statsadvokaten er af retten blevet givet en frist på tre måneder til at afslutte den strafferetlige efterforskning; d) statsadvokaten har inden for denne frist begået »tilsidesættelser af væsentlige formforskrifter« (nemlig urigtig information om en supplerende tiltale, manglende aktindsigt i efterforskningsmaterialet og modstridende anklageskrift); e) statsadvokaten er af retten blevet givet en ny frist på en måned til at afhjælpe disse »tilsidesættelser af væsentlige formforskrifter«; f) statsadvokaten har ikke afhjulpet disse »tilsidesættelser af væsentlige formforskrifter« inden for denne frist, og årsagen til disse tilsidesættelser inden for den første frist på tre måneder og den manglende afhjælpning inden for den sidste frist på en måned må tilskrives såvel statsadvokaten (manglende afhjælpning af modsigelserne i anklageskriftet; manglende udførelse af reelle handlinger i størstedelen af fristperioderne) som forsvaret (tilsidesættelse af pligten til at medvirke ved information om tiltalen og aktindsigt i efterforskningsmaterialet på grund af et sygehusophold for de tiltalte og påberåbelse af andre erhvervsmæssige forpligtelser for advokaterne); g) der er opstået en subjektiv ret for den tiltalte til at få indstillet straffesagen på grund af den manglende afhjælpning af »tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter« inden for de frister, der var sat herfor?
- 2) Såfremt [det første] spørgsmål besvares benægtende: Hvilken del af den ovenfor nævnte retsforskrift bør den nationale ret undlade at anvende for at sikre effektiv anvendelse af EU-retten: a) indstilling af straffesagen ved udløbet af fristen på en måned eller b) kvalificering af de ovenfor anførte mangler som »tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter« eller c) beskyttelsen af den i henhold til g) opståede subjektive ret – hvis der er mulighed for at afhjælpe denne tilsidesættelse effektivt i forbindelse med den retslige fase?
- a) Skal beslutningen om at undlade at anvende en national retsforskrift, som fastsætter indstilling af straffesagen, knyttes til den omstændighed, at
- i) statsadvokaten gives en ekstra frist til at afhjælpe »tilsidesættelsen af væsentlige formforskrifter«, som er lige så lang som den frist, inden for hvilken han på grund af forhindringer, som må tilskrives forsvaret, objektivt ikke var i stand til at gøre dette?

- ii) retten i tilfælde i) konstaterer, at disse forhindringer er opstået som følge af »retsmisbrug« og
 - iii) såfremt det andet spørgsmål, litra a), nr. i), besvares benægtende, retten konstaterer, at den nationale ret giver tilstrækkelige garantier for, at den strafferetlige efterforskning kan afsluttes inden for en rimelig frist?
- b) Er beslutningen om at undlade at anvende den i national ret fastsatte kvalificering af de ovenfor anførte mangler som »tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter« forenelig med EU-retten, nemlig:
- i) Er forsvarrets ret til at få detaljeret information om tiltalen i henhold til artikel 6, stk. 3, i direktiv 2012/13 tilstrækkeligt sikret
 - hvis disse informationer gives efter den faktiske indlevering af anklageskriftet til retten, men før rettens prøvelse af dette, samt hvis forsvaret på et tidligere tidspunkt, hvor anklageskriftet endnu ikke var indleveret til retten, har fået fuldstændige informationer om de væsentlige elementer i tiltalen (dette gælder for tiltalte [Nikolay] Hristov)
 - såfremt det andet spørgsmål, litra b), nr. i), første led, besvares bekræftende – hvis disse informationer gives efter den faktiske indlevering af anklageskriftet til retten, men før retten har prøvet anklageskriftet, og forsvaret har fået delinformationer om de væsentlige elementer i tiltalen på et tidligere tidspunkt, hvor anklageskriftet endnu ikke var indleveret til retten, idet årsagen til, at der kun blev givet delinformationer, var hindringer fra forsvarrets side (dette gælder for de tiltalte [Nikolay] Kolev og [Stefan] Kostadinov), og
 - hvis disse informationer indeholder modsigelser vedrørende den konkrete ytring af bestikkelseskravet (et sted oplyses det, at en anden sigtet udtrykkeligt havde forlangt bestikkelsen, mens tiltalte [Nikolay] Hristov havde udtrykt sin utilfredshed gennem et fortrukket ansigtsudtryk, da den toldkontrollerede person havde tilbudt et for lille beløb, men et andet sted oplyses det, at tiltalte [Nikolay] Hristov ordret og konkret havde forlangt bestikkelsespenge)?
 - ii) Er forsvarrets ret til aktindsigt i henhold til artikel 7, stk. 3, i direktiv 2012/13 »senest, når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol til bedømmelse«, sikret i tilstrækkelig grad i hovedsagen, hvis forsvaret havde indsigt i den væsentlige del af akterne på et tidligere tidspunkt og havde mulighed for at få aktindsigt, men ikke har gjort brug af denne mulighed på grund af hindringer (sygdom, erhvervsmæssige forpligtelser) og under påberåbelse af national ret, som kræver en indkaldelse til aktindsigt med mindst tre dages varsel? Skal der, når hindringerne ikke længere foreligger, og med et indkaldelsesvarsel på mindst tre dage gives en fornyet lejlighed til aktindsigt? Skal det efterprøves, om de nævnte hindringer konkret har været til stede, eller om der foreligger retsmisbrug?
 - iii) Har kravet i artikel 6, stk. 3, og artikel 7, stk. 3, i direktiv 2012/13 »senest når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol« henholdsvis »senest, når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol til bedømmelse« samme betydning i de to bestemmelser? Hvilken betydning har dette krav – fra den faktiske indlevering af anklageskriftet til retten eller senest ved indleveringen af dette til retten eller efter indleveringen til retten, men før retten træffer foranstaltninger til at prøve dette anklageskrift?

- iv) Har lovkravet om information om tiltalen til forsvaret og aktindsigt i materialet på en sådan måde, at der kan sikres »en effektiv udøvelse af retten til et forsvar« og »en retfærdig behandling af sagen« i henhold til artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 2 og 3, i direktiv 2012/13, samme betydning i de to bestemmelser? Er dette krav opfyldt
- hvis den detaljerede information om tiltalen til forsvaret ganske vist gives, efter at anklageskriftet er indgivet til retten, men før der er truffet foranstaltninger til prøvelse af sagens realitet, og forsvaret får en tilstrækkelig frist til at forberede sagen? På et tidligere tidspunkt er der givet ufuldstændig og delvis information om tiltalen.
 - hvis forsvaret har fået aktindsigt i alt materiale, ganske vist efter at anklageskriftet er indgivet til retten, men før der er truffet foranstaltninger til prøvelse af sagens realitet, og forsvaret får en tilstrækkelig frist til at forberede sagen? På et tidligere tidspunkt fik forsvaret aktindsigt i størstedelen af sagsakterne, og
 - hvis retten træffer foranstaltninger til at garantere forsvaret, at alle erklæringer, som det afgiver efter at have fået indsigt i det fuldstændige anklageskrift og alt materiale i sagen, har samme virkning, som de ville have haft, hvis de var blevet afgivet over for statsadvokaten før indgivelsen af anklageskriftet til retten?
- v) Ville man sikre »en retfærdig behandling af sagen« i henhold til artikel 6, stk. 1 og 4, samt »en effektiv udøvelse af retten til et forsvar« i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2012/13, hvis retten beslutter at indlede en retslig fase om den endelige anklage, som indeholder modsigelser med hensyn til ytringen af bestikkelseskravet, men den derefter giver statsadvokaten lejlighed til at afhjælpe disse modsigelser samt giver procesdeltagerne mulighed for i fuldt omfang at gøre de rettigheder gældende, som de ville have haft, hvis der var blevet indgivet et anklageskrift uden sådanne modsigelser?
- vi) Er den i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48 forankrede ret til adgang til advokatbistand tilstrækkeligt sikret, hvis advokaten under den strafferetlige efterforskning får lejlighed til at give møde for at blive informeret om den foreløbige tiltale og få fuldstændig indsigt i sagens akter, men han ikke er mødt på grund af erhvervsmæssige forpligtelser og under påberåbelse af den nationale ret, som fastsætter et indkaldelsesvarsel på mindst tre dage? Skal der gives en ny frist på mindst tre dage efter bortfald af disse forpligtelser? Skal det efterprøves, om grunden til ikke at give møde er berettiget, eller om der foreligger retsmisbrug?
- vii) Vil en tilsidesættelse af den i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48 forankrede ret til adgang til advokatbistand under den strafferetlige efterforskning have en indvirkning på de pågældendes mulighed for »i praksis og effektivt at udøve deres ret til et forsvar«, hvis retten efter indgivelsen af anklageskriftet til retten giver advokaten fuld adgang til det endelige og detaljerede anklageskrift samt til alt materiale i sagen, og efterfølgende træffer foranstaltninger til at garantere advokaten, at alle erklæringer, som han afgiver efter at have fået indsigt i det detaljerede anklageskrift og alt materiale i sagen, har samme virkning, som de ville have haft, hvis de var blevet afgivet over for statsadvokaten før indgivelsen af anklageskriftet til retten?
- c) Er den subjektive ret til at få indstillet straffesagen, som opstår for den tiltalte (under de ovenfor beskrevne forudsætninger), forenelig med EU-retten, selv om der er mulighed for, at »tilsidesættelsen af væsentlige formforskrifter«, som ikke er afhjulpet af statsadvokaten, i fuldt omfang afhjælpes gennem rettens foranstaltninger under den retslige fase, således at den tiltaltes retlige situation i sidste ende er identisk med den situation, han ville have været i, hvis denne tilsidesættelse var blevet afhjulpet rettidigt?

- 3) Må gunstigere nationale bestemmelser vedrørende retten til at få sagen behandlet inden for en rimelig frist, retten til information samt retten til adgang til advokatbistand anvendes, hvis de, i forbindelse med yderligere omstændigheder (den i det første spørgsmål beskrevne procedure), ville føre til, at straffesagen blev indstillet?
- 4) Skal artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48 fortolkes således, at den bemyndiger den nationale ret til at udelukke en advokat fra den retslige fase, som har repræsenteret to af de tiltalte, idet den ene person har afgivet forklaring vedrørende faktiske omstændigheder, som forringer den anden tiltaltes interesser, som på sin side ikke har afgivet forklaring?

Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende: Sikrer retten den tiltaltes ret til adgang til advokatbistand i henhold til direktivets artikel 3, stk. 1, hvis den – efter at have godkendt en advokat, som samtidig har repræsenteret to tiltalte med modstridende interesser, til deltagelse under den retslige fase – udpeger nye, forskellige beskikkede forsvarere for hver af de tiltalte?»

IV – Analyse

49. Før jeg foreslår en omformulering af de præjudicielle spørgsmål, har jeg følgende to bemærkninger.

50. For det første skal jeg for at fjerne al tvivl med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt EU-retten finder anvendelse i hovedsagen, gøre opmærksom på, at artikel 325 TEUF bestemmer, at Unionen og medlemsstaterne bekæmper svig og enhver anden ulovlig aktivitet, der skader Unionens finansielle interesser⁹.

51. I denne henseende bestemmer PIF-konventionens artikel 1, stk. 1, litra b), første led, at for så vidt angår indtægter betragtes som svig: enhver forsætlig handling eller undladelse vedrørende anvendelse eller forelæggelse af falske, urigtige eller ufuldstændige erklæringer eller dokumenter, som medfører en uretmæssig formindskelse af indtægterne på De Europæiske Fællesskabers almindelige budget eller på budgetter, der forvaltes af eller for De Europæiske Fællesskaber. I henhold til denne konventions artikel 1, stk. 2, skal denne adfærd betragtes som en strafbar handling i den nationale ret.

52. Den nævnte konventions artikel 2, stk. 1, præciserer, at hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at den i samme konventions artikel 1 nævnte adfærd samt medvirken, anstiftelse eller forsøg i forbindelse med den i artikel 1, stk. 1, nævnte adfærd kan straffes med strafferetlige sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har en afskrækkende virkning. I øvrigt skal passiv bestikkelse samt aktiv bestikkelse¹⁰ i henhold til første protokol til PIF-konventionen ligeledes betragtes som en strafbar handling i hver medlemsstats nationale ret.

53. I den foreliggende sag er de tiltalte i hovedsagen anklaget for at have begået lovovertredelser i form af korrupsion, idet de har krævet bestikkelse af førere af lastvogne og personbiler, som krydsede Unionens ydre grænse, dvs. grænsen mellem Bulgarien og Tyrkiet, til gengæld for, at chaufførerne ikke blev underlagt toldkontrol. I henhold til NPK's artikel 301 straffes denne overtrædelse med fængsel i seks år og en bøde på 5 000 bulgarske leva (BGN) (ca. 2 500 EUR). Denne adfærd, som er udvist af de tiltalte i hovedsagen, kan have skadet Unionens finansielle interesser, idet den har berøvet den en del af dens egne indtægter. Der er således ingen tvivl om, at EU-retten finder anvendelse i tvisten i hovedsagen.

9 – Jf. dom af 8.9.2015, Taricco m.fl. (C-105/14, EU:C:2015:555, præmis 37).

10 – Jf. punkt 8 og 9 i dette forslag til afgørelse vedrørende en definition af disse to begreber.

54. For det andet gør jeg opmærksom på, at den forelæggende ret ved kendelse af 28. september 2016, indgivet til Domstolen den 25. oktober 2016, har meddelt, at den ene af de tiltalte, Nikolay Hristov, afgik ved døden den 9. september 2016, hvorved straffesagen mod ham blev afsluttet. Efter min opfattelse er de spørgsmål, der vedrører Nikolay Hristovs situation, således ikke længere relevante for afgørelsen af tvisten i hovedsagen.

A – Indledende bemærkninger

55. Den forelæggende ret har forelagt Domstolen ca. 20 spørgsmål og underspørgsmål, som efter min opfattelse kan samles i to større grupper af spørgsmål med henblik på behandlingen.

56. Den forelæggende rets første spørgsmål er således direkte relateret til forløbet af straffesagen, hvis alt for mange formalistiske krav ifølge den forelæggende ret muligvis er i strid med EU-retten. Således kan den i NPK's artikel 368 og 369 omhandlede procedure sammen med de strenge formalistiske krav forbundet med retten til at blive informeret om tiltalen og til at få aktindsigt i materialet i sagen medføre, at straffesagen afsluttes, uden at de personer, som er mistænkt for at have skadet Unionens finansielle interesser, er blevet retsforfulgt.

57. Denne gruppe spørgsmål giver mig således for det første anledning til at undersøge, hvorvidt EU-retten er til hinder for nationale bestemmelser som NPK's artikel 368 og 369, som pålægger den nationale ret at afslutte straffesagen, såfremt en forud fastsat frist ikke er blevet overholdt, også selv om den pågældende forsinkelse skyldes overlagt hindring fra den tiltaltes side. Såfremt dette er tilfældet, skal konsekvenserne af en sådan uforenelighed fastlægges.

58. For det andet ønsker den forelæggende ret med det andet spørgsmål, litra b), nærmere bestemt oplyst, hvorvidt artikel 6, stk. 3, i direktiv 2012/13 er til hinder for en national praksis som den, der gælder i hovedsagen, hvorefter informationer om tiltalen gives til den tiltalte efter indlevering af anklageskriftet til retten, men før retten har indledt prøvelsen af dette. Den er ligeledes i tvivl om, hvorvidt dette direktivs artikel 7, stk. 3, er til hinder for den samme nationale praksis, hvorefter det endelige anklageskrift indleveres til den kompetente domstol, selv om forsvaret, der har haft mulighed for at få indsigt i sagens akter, ikke har gjort brug af denne mulighed på grund af erhvervsmæssige forpligtelser eller på grund af den tiltaltes helbredstilstand.

59. Den anden gruppe spørgsmål vedrører netop direktiv 2013/48. Den forelæggende ret ønsker nærmere bestemt oplyst, hvorvidt dette direktivs artikel 3, stk. 1, skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i tvisten i hovedsagen omhandlede, hvorefter den nationale ret har pligt til at udelukke advokaten for en tiltalt fra den retslige fase, hvis denne er eller har været advokat for en anden tiltalt, såfremt den ene tiltaltes forsvar er i strid med den andens. Hvis dette spørgsmål besvares bekræftende, skal det nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, da fortolkes således, at retten til adgang til advokatbistand er sikret, såfremt den pågældende domstol udpeger nye beskikkede forsvarere til at repræsentere disse tiltalte?

60. Jeg vil i den nedenstående analyse undersøge disse spørgsmål et ad gangen.

B – De præjudicielle spørgsmål

1. Den i NPK's artikel 368 og 369 fastsatte strafferetlige procedures forenelighed med EU-retten og konsekvenserne af en eventuel uforenelighed

61. Med sit første og tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret reelt svar på, hvorvidt EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser som NPK's artikel 368 og 369, der pålægger den nationale domstol at afslutte straffesagen, såfremt en forud fastsat frist ikke er blevet overholdt, også selv om den pågældende forsinkelse skyldes overlagt hindring fra den tiltaltes side.

62. En forud fastsat frist defineres som »fristen for en ved lov fastsat handling, som til forskel fra en forældelsesfrist hverken kan suspenderes eller afbrydes«¹¹.

63. Den proceduremæssige situation, som Domstolen anmodes om at tage stilling til, svarer præcist til denne definition. De faktiske omstændigheder i sagen viser, at der heri ligger en systemisk risiko for, at personer, som begår lovovertrædelser, der skader Unionens finansielle interesser, ikke straffes.

64. På baggrund af de forskellige skriftlige og mundtlige forklaringer, der er givet Domstolen, fremgår det, at Republikken Bulgarien vedtog denne lovgivning ud fra den hensigt at bekæmpe proceduremæssige forsinkelser, som havde bevirket, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol flere gange havde dømt denne stat for tilsidesættelse af en rimelig frist¹².

65. Det spørgsmål, som er stillet i den foreliggende sag, drejer sig om det modsatte tilfælde, nemlig hvorvidt indførelsen af en forud fastsat frist under de af den forelæggende ret anførte proceduremæssige omstændigheder fører til en frist for afsigelse af dom, der er lige så urimelig, fordi den er for kort og urokkelig og fører til straffrihed.

66. Traditionelt påberåbes tilsidesættelse af en rimelig frist således i forbindelse med overholdelsen af retten til et forsvar i tilfælde, hvor fristen er urimelig, fordi den er for lang. I den foreliggende sag drejer undersøgelsen sig derimod om en urimelig frist, som er for kort, således at det ikke er muligt at pålægge den sanktion, der normalt er påkrævet vedrørende de relevante handlinger.

67. Som anført i punkt 50-53 i dette forslag til afgørelse befinder vi os inden for EU-rettens anvendelsesområde, og det spørgsmål, der er stillet, vedrører rent faktisk denne rets, navnlig primærrettens, effektivitet.

68. Det spørgsmål, som rettelig bør stilles, er derfor, hvorvidt den pågældende nationale lovgivning er tilpasset den forpligtelse, som følger af traktaterne, og som pålægger medlemsstaterne at bekæmpe ulovlige aktiviteter, der skader Unionens finansielle interesser, ved hjælp af foranstaltninger, som virker afskrækkende og effektivt, samt at træffe de samme foranstaltninger til bekæmpelse af svig, der skader disse interesser, som til bekæmpelse af svig, der skader deres egne finansielle interesser¹³.

69. Ud fra denne synsvinkel skal Domstolen foretage en analyse af den nationale ret, for så vidt som ækvivalensprincippet i den situation, den er blevet forelagt, er fuldt ud overholdt, idet de samme bestemmelser finder anvendelse inden for såvel national ret som EU-retten, og det er denne ækvivalens, der forårsager ineffektiviteten.

11 – Jf. G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, Presses universitaires de France, Paris, 2011.

12 – Jf. navnlig Menneskerettighedsdomstolen, 10.5.2011, Dimitrov og Hamanov mod Bulgarien (CE:ECHR:2011:0510JUD004805906), samt punkt 34.1 og 37 i anmodningen om præjudiciel afgørelse.

13 – Jf. artikel 325 TEUF og dom af 8.9.2015, Taricco m.fl. (C-105/14, EU:C:2015:555, præmis 37).

70. Skader på Unionens finansielle interesser er alle overtrædelser, som i sig selv er komplekse og derfor vanskelige at konstatere. Selv om omstændighederne i hovedsagen kan forekomme forholdsvis enkle, inddrager de ikke desto mindre adskillige medgerningsmænd eller meddelagtige, hvilket altid er en vanskelig faktor, som nødvendiggør flere afhøringer og konfronteringer.

71. Desuden siger det sig selv, at efterforskningen vil søge at afdække de ulovlige handlingers omfang, deres varighed og det udbytte, der er opnået herved. Det vil åbenbart også være nødvendigt at undersøge en eventuel efterfølgende hvidvaskning af bestikkelsespengene, idet beslaglæggelse af varer, som er erhvervet med udbyttet fra lovovertrædelser, almindeligvis er det eneste middel til at mildne den forårsagede skade.

72. I en sag som denne fremgår det tydeligt, at fristerne for efterforskningen er utilstrækkelige. Basisfristen er således på to måneder med mulighed for forlængelser, men med to år som absolut maksimumsfrist.

73. Hvordan kan man f.eks. forestille sig, at en efterforskning skal kunne munde ud i en sag om momssvig af »karruseltypen«, der involverer skuffeselskaber fordelt i flere lande, der nødvendiggør tekniske undersøgelser som f.eks. regnskabsmæssige vurderinger og anvendelse af foranstaltninger til internationalt retligt og politimæssigt samarbejde?

74. Hvis der hertil lægges, at de tiltaltes åbenbare onde tro og deres advokaters hindringer – der af den forelæggende ret beskrives som overlagte – er tilstrækkelige til helt at blokere proceduren og resultere i straffesagens indstilling, er den konstaterede magtesløsheds systemiske karakter efter min opfattelse rigeligt godtgjort. Dette er så meget mere tilfældet, som den forelæggende rets beskrivelse af de forskellige faser i denne procedure viser, at der ikke er nogen måde, hvorpå der kan ses bort fra disse obligatoriske frister, og at det forsøg, som denne ret gjorde herpå, hurtigt endte i en fiasko, som appelretten stadfæstede¹⁴.

75. Den eneste løsning er derfor at fastslå, at den forelæggende ret er nødsaget til at udelukke de nationale bestemmelser, som fører til denne situation, da der, som den forelæggende ret også har anerkendt, ikke kan opnås en overensstemmende fortolkning.

76. Denne løsning påbydes i øvrigt også af et almindeligt EU-retligt princip, nemlig proportionalitetsprincippet.

77. Som almindeligt EU-retligt princip er dette princip i dag formuleret i artikel 5, stk. 1 og 4, TEU som affattet ved Lissabontraktaten.

78. Artikel 5, stk. 1, TEU tillægger dette princip, sammen med subsidiaritetsprincippet, en vigtig funktion, idet udøvelsen af Unionens kompetencer er underlagt disse principper, og afgrænsningen heraf er, i henhold til den samme bestemmelse, underlagt princippet om kompetencetildeling.

79. Unionen handler kun inden for rammerne af sine beføjelser med henblik på at opfylde de mål, der er fastsat i traktaterne.

80. I henhold til artikel 5, stk. 4, TEU skal denne handling ske under iagttagelse af proportionalitetsprincippet, hvorefter den nævnte handling hverken i indhold eller i form går videre end nødvendigt for at nå de pågældende mål.

14 – Jf. punkt 44 og 46 i dette forslag til afgørelse.

81. Proportionalitetsprincippet tilsigter imidlertid ikke at svække eller lamme Unionens handling, selv om det er det princip, der oftest påberåbes for at undgå anvendelsen af en EU-regel eller -retsakt, der anses for at være til skade for national ret.

82. Dette princip forbyder ganske vist Unionen i sine handlinger at gå for langt i forhold til, hvad der er nødvendigt for at nå det af Unionen fastsatte mål, men det kan ikke, inden for disse grænser, være til hinder for, at der gøres alt, hvad der er nødvendigt.

83. For at give et eksempel anerkender 11. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/41/EU af 3. april 2014 om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager¹⁵ ganske vist, at fuldbyrdsstaten i stedet for den foranstaltning, der er anmodet om, kan vælge en anden foranstaltning i henhold til sin nationale ret, der er mindre indgribende, men på den betingelse, at den pågældende nationale foranstaltning har den samme virkning.

84. Denne sammenligning bør efter min opfattelse give anledning til en anden bemærkning, idet det nemlig her drejer sig om, at medlemsstaterne på hele Unionens område inden for rammerne af forordning nr. 450/2008 og på de medlemsstaters område, der har undertegnet PIF-konventionen, skal sikre en ensartet bekæmpelse af aktiviteter, som skader Unionens finansielle interesser.

85. Disse tekster – og først og fremmest forordning nr. 450/2008 – pålægger de pågældende medlemsstater at fastsætte strafferetlige sanktioner, der er effektive, har en afskrækkende virkning og står i et rimeligt forhold til lovovertrædelsen. Forpligtelsen til effektivitet kan imidlertid ikke opfyldes, hvis procedurermæssige bestemmelser i realiteten forhindrer anvendelsen af disse sanktioner.

86. Som påvist ovenfor er det tydeligt, at den pågældende nationale bestemmelse, på grund af den forud fastsatte frist, ikke er tilpasset det mål, som forfølges ved de gældende EU-retsakter. På samme måde som proportionalitetsprincippet som almindeligt princip begrundes og, om nødvendigt, kan udgøre retsgrundlag for en beslutning om at udelukke de pågældende nationale bestemmelser¹⁶, tilkendegiver det ligeledes, hvad der skal træde i stedet for.

87. En overdrivelse i en anden retning må nemlig heller ikke være resultatet. Proportionalitetsprincippet, der som almindeligt retligt princip er anerkendt i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, er også en grundlæggende frihed, der her bør finde anvendelse inden for dette supplerende aspekt.

88. Den nationale ret er således bundet af kravet om at overholde reglerne om en rimelig frist, som i øvrigt blot udgør en af utallige særlige anvendelser af proportionalitetsprincippet, men i dette tilfælde inden for en konkret retssag.

89. Den rimelige karakter af fristen for afsigelse af dom bør vurderes på grundlag af omstændighederne i den enkelte sag, såsom sagens kompleksitet og parternes adfærd¹⁷. Desuden har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol gentagne gange fastslået, at »vurderingen af, hvorvidt en straffesags varighed er rimelig, tager udgangspunkt i omstændighederne i sagen under hensyntagen til de ved retspraksis fastsatte kriterier, navnlig sagens kompleksitet og sagsøgerens samt de kompetente myndigheders adfærd«¹⁸.

15 – EUT 2014, L 130, s. 1.

16 – I henhold til Domstolens faste praksis påhviler det den forelæggende ret, i kraft af sin egen kompetence, at undlade at anvende de nationale bestemmelser, som er i strid med EU-retten, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af disse ad lovgivningsvejen eller ved ethvert andet forfatningsmæssigt middel. Jf. i denne retning dom af 8.9.2015, Taricco m.fl. (C-105/14, EU:C:2015:555, præmis 49 og den deri nævnte retspraksis).

17 – Jf. dom af 16.7.2009, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland mod Kommissionen (C-385/07 P, EU:C:2009:456, præmis 181).

18 – Jf. Menneskerettighedsdomstolen, 24.7.2012, D.M.T. og D.K.I. mod Bulgarien (CE:ECHR:2012:0724JUD002947606, § 93).

90. Når den forud fastsatte frist ikke længere findes som følge af udelukkelsen af den nationale lovgivning, der er i strid med EU-retten, skal den nationale ret sikre, at den strafferetlige efterforskning er gennemført inden for en rimelig frist. Som det fremgår af det ovenstående, skal den undersøge proportionaliteten, henset til de faktiske omstændigheder i sagen som f.eks. tvistens kompleksitet samt parternes og retsinstanternes adfærd.

91. I denne henseende skal der vedrørende hovedsagens kompleksitet efter min opfattelse tages hensyn til den omstændighed, at efterforskningen vedrører otte personer, der er tiltalt for at have deltaget i en kriminel organisation, idet de omstændigheder, som udgør overtrædelsen, har varet i lidt over et år. Efterforskningsorganerne bør derfor have tilstrækkelig tid til at indsamle de nødvendige beviser, vidneudsagn og alt andet relevant materiale. Desuden kan den adfærd, som de tiltalte i hovedsagen har udvist, ligeledes være en faktor, som taler til fordel for en yderligere frist, for så vidt som der ikke er tvivl om, at de bevidst har bidraget til, at statsadvokaten ikke kunne opfylde sine forpligtelser inden for den strafferetlige efterforskning, navnlig meddelelsen af tiltalen og aktindsigten i efterforskningsmaterialet.

92. Jeg skal tilføje, at en uforholdsmæssig kort frist for forberedelserne risikerer at medføre, at efterforskningen primært rettes mod de belastende omstændigheder og i mindre grad mod alt det, som kunne være diskulperende omstændigheder, eller som i egenskab af en forklaring på bevæggrundene eller adfærden kunne sikre balance i retshåndhævelsen og således sikre, at straffens omfang står i et rimeligt forhold til overtrædelsen, som anbefalet i artikel 49, stk. 3, i chartret om grundlæggende rettigheder vedrørende proportionalitetsprincippet.

93. På baggrund af det ovenstående er det min opfattelse, at artikel 325 TEUF, PIF-konventionens artikel 2, stk. 1, samt artikel 2, stk. 2, og artikel 3, stk. 2, i den første protokol til PIF-konventionen skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for nationale bestemmelser som NPK's artikel 368 og 369, der pålægger den nationale domstol at afslutte straffesagen, såfremt en forud fastsat frist ikke er blevet overholdt, også selv om den pågældende forsinker skyldes overlagt hindring fra den tiltaltes side. Det tilkommer den nationale ret at sikre EU-rettens effektive virkning ved, om nødvendigt, at undlade at anvende de nationale bestemmelser, der er til hinder for, at den pågældende medlemsstat kan overholde de forpligtelser, som de nævnte bestemmelser pålægger den.

2. Retten til at blive informeret om tiltalen mod sig og retten til indsigt i sagens akter

94. Med det andet spørgsmål, litra b), ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt Domstolens svar på, hvorvidt artikel 6, stk. 3, i direktiv 2012/13 er til hinder for en national praksis som den, der gælder i hovedsagen, hvorefter informationer om tiltalen gives til den tiltalte efter indlevering af anklageskriftet til retten, men før retten har indledt prøvelsen af dette. Den er ligeledes i tvivl om, hvorvidt dette direktivs artikel 7, stk. 3, er til hinder for den samme nationale praksis, hvorefter det endelige anklageskrift indleveres til den kompetente domstol, selv om forsvaret, der har haft mulighed for at få indsigt i sagens akter, ikke har gjort brug af denne mulighed på grund af erhvervsmæssige forpligtelser eller på grund af den tiltaltes helbredstilstand.

95. Efter min opfattelse kan dette spørgsmål kun besvares benægtende. Hvilket formål ville det tjene at fjerne den forud fastsatte frist og give statsadvokaten yderligere frister, endog meget lange frister, hvis det ikke var muligt for denne at gå videre i sagen på trods af de tiltaltes hindringer.

96. Efter min opfattelse er det netop for at begrænse disse hindringer, som står i vejen for, at sagen kan blive forelagt retten, at der, i hvert fald delvis, er indført den praksis, som den forelæggende ret har henvist til, og som bør godkendes, navnlig af hensyn til overholdelsen af effektivitetsprincippet.

97. Desuden er det min opfattelse, at denne praksis sikrer overholdelsen af retten til et forsvar som omhandlet i bl.a. direktiv 2012/13.

98. Dette direktivs artikel 6, stk. 3, og artikel 7, stk. 3, anfører ikke det nøjagtige tidspunkt i proceduren, hvor dette materiale, nemlig oplysningerne om tiltalen mod den mistænkte og indsigt i sagens akter, skal meddeles den person, der er mistænkt for en overtrædelse. De nævnte bestemmelser anfører blot, henholdsvis at den detaljerede information om tiltalen forelægges, »senest når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol«, og at aktindsigt i materiale i sagen »gives i tide til, at det reelt bliver muligt at udøve retten til et forsvar, og senest, når grundlaget for tiltalen forelægges for en domstol til bedømmelse«.

99. Tiltalskriftet har, på samme måde som aktindsigt i materialet i sagen, netop til formål at informere den mistænkte om tiltalen og give ham mulighed for at forberede og effektivt udøve sit forsvar, som er forudsætninger for en retfærdig rettergang¹⁹.

100. Det skal præciseres, at betydningen af den franske version af artikel 6, stk. 3, i direktiv 2012/13 efter min opfattelse er helt entydig. Det er således i snæver forstand under rådslagningen, at domstolen bedømmer tiltalen. Denne bestemmelse må således anses for at omfatte et krav om, at information om tiltalen, herunder den straffbare handlings art, den juridiske kvalificering af den samt tiltalepunkterne og beviser senest ved indledningen af retsmødet er fremlagt for domstolen. Denne fortolkning mener jeg desuden støttes af andre sprogversioner af dette direktiv²⁰.

101. For at sikre retten til en retfærdig rettergang er det åbenlyst, at fremlæggelsen skal ledsages af en tiltrækkelig frist for, at den tiltalte kan forberede et effektivt forsvar, idet det af dette krav følger, at sagen eventuelt må udsættes med henblik herpå.

102. Hvad f.eks. angår indsigt i sagens akter gør jeg således opmærksom på, at dette materiale bl.a. giver den tiltalte og dennes advokat mulighed for at formulere helt præcise anmodninger vedrørende beviserne eller endog kræve yderligere efterforskning. Aktindsigt i dette materiale skal således finde sted på et tidspunkt, der giver den tiltalte eller dennes advokat mulighed for på hensigtsmæssig og effektiv vis at forberede forsvaret, og denne aktindsigt kan under ingen omstændigheder finde sted under domstolens rådslagning og afstemning. Hvis domstolen konstaterer, at der er blevet anmodet om aktindsigt, men at den tiltalte eller dennes advokat af grunde, som de sidstnævnte ikke er ansvarlige for, ikke har fået denne aktindsigt, bør domstolen efter min opfattelse også i dette tilfælde udsætte sagen og give mulighed for aktindsigt, idet den giver den tiltalte og dennes advokat tilstrækkelig tid til at sætte sig ind i materialet og i givet fald formulere alle de anmodninger, som de har ret til.

103. På baggrund af det ovenstående er jeg følgelig af den opfattelse, at artikel 6, stk. 3, i direktiv 2012/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national praksis, hvorefter informationer om tiltalen gives til den tiltalte efter indlevering af anklageskriftet til retten, for så vidt som proceduren i forhandlingsfasen giver den tiltalte mulighed for at få indsigt i og forstå tiltalen og rimelig tid til at tage stilling til de oplysninger, der foreholdes den pågældende.

104. Desuden bør dette direktivs artikel 7, stk. 3, efter min opfattelse fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national praksis, hvorefter aktindsigten finder sted, på parternes anmodning, under den strafferetlige efterforskning før udfærdigelsen af det endelige anklageskrift. Her er det et simpelt praktisk hensyn, der dikterer svaret. En anden løsning ville forudsætte, at procesakterne blev sendt til den tiltalte eller dennes advokat med en heraf følgende risiko for, at materiale gik tabt eller blev ødelagt. Da der er tale om sagsakter, kan disse i øvrigt være meget omfangsrige og, f.eks. vedrørende denne form for kriminalitet, omfatte beslaglæggelse af regnskabsmæssigt materiale.

19 – Jf. 27. og 28. betragtning til direktiv 2012/13.

20 – På italiensk lyder denne bestemmelse således: »Gli Stati membri garantiscono che, al più tardi al momento in cui il merito dell'accusa è sottoposto all'esame di un'autorità giudiziaria, siano fornite informazioni dettagliate sull'accusa, inclusa la natura e la qualificazione giuridica del reato, nonché la natura della partecipazione allo stesso dell'accusato.« På engelsk lyder den: »Member States shall ensure that, at the latest on submission of the merits of the accusation to a court, detailed information is provided on the accusation, including the nature and legal classification of the criminal offence, as well as the nature of participation by the accused person.«

105. I denne henseende er det derimod vigtigt, at den nationale ret sikrer, at den tiltalte eller dennes advokat har egentlig aktindsigt i dette materiale, således at den pågældende har mulighed for at forberede sit forsvar på effektiv vis.

3. Retten til adgang til advokatbistand

106. Med sit fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, hvorvidt artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48 skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning som den i tvisten i hovedsagen omhandlede, hvorefter den nationale ret har pligt til at udelukke en advokat for en af de tiltalte fra den retslige fase, som er eller har været advokat for en anden tiltalt, såfremt den ene tiltaltes forsvar er i strid med den andens, og hvorefter denne ret skal udpege nye beskikkede forsvarere til at repræsentere disse tiltalte.

107. Det skal først bemærkes, at medlemsstaterne i henhold til dette direktivs artikel 15 var forpligtede til at sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv senest den 27. november 2016. Denne frist var således ikke udløbet på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen. Selv om en retsregel ikke finder anvendelse på retlige situationer, der er opstået og endeligt fastlagt, mens den tidligere lov var gældende, skal den imidlertid anvendes på disses fremtidige virkninger og på nye retlige situationer²¹. Desuden indeholder direktiv 2013/48 ingen særbestemmelse, som fastsætter særlige betingelser for dets tidsmæssige anvendelse. Efter min opfattelse følger det heraf, at dette direktiv finder anvendelse på den situation, som de tiltalte i hovedsagen befandt sig i.

108. Jeg gør opmærksom på, at det nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, anfører, at »[m]edlemsstaterne sikrer, at mistænkte og tiltalte har ret til adgang til advokatbistand på et sådant tidspunkt og på en sådan måde, at de pågældende sættes i stand til i praksis og effektivt at udøve deres ret til et forsvar«. Retten til adgang til advokatbistand er således et væsentligt element i retten til en retfærdig rettergang²².

109. Direktiv 2013/48 har i realiteten alene til formål at fastsætte minimumsregler om retten til adgang til advokatbistand under straffesager²³. For så vidt som det ikke omtaler en domstols mulighed for at udelukke en advokat, som repræsenterer klienter med modstridende interesser inden for den samme sag, skal svaret her ganske enkelt findes i den grundlæggende ret, som alle har, til et objektivt forsvar, idet det skal være klart, at det ikke må berøre deres interesser.

110. Da dette princip er en selvfølge, er det i sidste ende ikke engang nødvendigt at formulere det i en tekst. I den foreliggende sag er det min opfattelse, at den nationale lovgivning, som giver mulighed for at udelukke en advokat fra retssagen, når den pågældende repræsenterer to tiltalte med modstridende interesser inden for den samme sag, netop er egnet til at sikre denne rettighed, for så vidt som jeg har vanskeligt ved at se, hvordan den samme advokat fuldt og effektivt skulle kunne forsvare to tiltalte med forskellige interesser, især når den ene af de tiltaltes forklaringer drager den anden til ansvar, som det er tilfældet i den foreliggende sag. Dette ville indebære, at den ene tiltalte, hvis ikke begge, simpelthen blev frataget den grundlæggende ret til advokatbistand, og at de blev forhindret i i praksis og effektivt at udøve deres ret til et forsvar²⁴.

111. For så vidt angår beskikkelse af en advokat, når retten udelukker den pågældende advokat på grund af interessekonflikt, er dette efter min opfattelse ligeledes egnet til at sikre retten til adgang til advokatbistand, som jeg har redegjort for ovenfor.

21 – Jf. dom af 7.11.2013, *Gemeinde Altrip m.fl.* (C-72/12, EU:C:2013:712, præmis 22).

22 – Jf. 12. betragtning til direktiv 2013/48.

23 – Jf. direktivets artikel 1.

24 – Jf. artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48. Jf. desuden det nævnte direktivs artikel 1.

112. Den nationale ret skal derimod sørge for, at den beskikkede advokat råder over tilstrækkelig tid til at sætte sig ind i sagsakterne, så han effektivt kan forsvare sin klient. I dette øjemed skal den, om nødvendigt, udsætte sagen, for at den beskikkede advokat i givet fald kan anmode om alle sagsakterne – herunder oplysninger om efterforskningsmaterialet og eventuelt en anmodning om en sagkyndig erklæring – idet den nationale ret udtrykkeligt giver mulighed for en sådan anmodning, for at advokaten på bedst mulig måde kan forberede forsvaret af sin klient.

113. På baggrund af det ovenstående er det min opfattelse, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 2013/48 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national lovgivning som den i tvisten i hovedsagen omhandlede, hvorefter den nationale ret har pligt til at udelukke advokaten for en tiltalt fra den retslige fase, som er eller har været advokat for en anden tiltalt, såfremt den ene tiltaltes forsvar er i strid med den andens, og hvorefter denne ret skal udpege nye beskikkede forsvarere til at repræsentere disse tiltalte.

V – Forslag til afgørelse

114. På baggrund af de ovenfor anførte betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare de spørgsmål, der er stillet af Spetsializiran nakazatelen sad (særlig anklagemyndighed, Bulgarien) således:

- »1) Artikel 325 TEUF, artikel 2, stk. 1, i konventionen udarbejdet på grundlag af artikel K.3 i traktaten om Den Europæiske Union om beskyttelse af De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser, undertegnet i Luxembourg den 26. juli 1995, samt artikel 2, stk. 2, og artikel 3, stk. 2, i protokol udarbejdet på grundlag af artikel K.3 i traktaten om Den Europæiske Union til konventionen om beskyttelse af De Europæiske Fællesskabers finansielle interesser skal fortolkes således, at de er til hinder for nationale bestemmelser som NPK's artikel 368 og 369, der pålægger den nationale domstol at afslutte straffesagen, såfremt en forud fastsat frist ikke er blevet overholdt, også selv om den pågældende forsinkelse skyldes overlagt hindring fra den tiltaltes side. Det tilkommer den nationale ret at sikre EU-rettens effektive virkning ved, om nødvendigt, at undlade at anvende de nationale bestemmelser, der er til hinder for, at den pågældende medlemsstat kan overholde de forpligtelser, som de nævnte bestemmelser pålægger den.
- 2) Artikel 6, stk. 3, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/13/EU af 22. maj 2012 om ret til information under straffesager skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national praksis, hvorefter informationer om tiltalen gives til den tiltalte efter indlevering af anklageskriftet til retten, for så vidt som proceduren i forhandlingsfasen giver den tiltalte mulighed for at få indsigt i og forstå tiltalen samt rimelig tid til at tage stilling til de oplysninger, der foreholdes den pågældende.
- 3) Artikel 7, stk. 3, i direktiv 2012/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national praksis, hvorefter aktindsigten finder sted, på parternes anmodning, under den strafferetlige efterforskning før udfærdigelsen af det endelige anklageskrift. I denne henseende er det derimod vigtigt, at den nationale ret sikrer, at den tiltalte eller dennes advokat får egentlig aktindsigt i dette materiale, således at den pågældende har mulighed for at forberede sit forsvar på effektiv vis.
- 4) Artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en national lovgivning som den i tvisten i hovedsagen omhandlede, hvorefter den nationale ret har pligt til at udelukke advokaten for en tiltalt fra den retslige fase, som er eller har været advokat for en anden tiltalt, såfremt den ene tiltaltes forsvar er i strid med den andens, og hvorefter denne ret skal udpege nye beskikkede forsvarere til at repræsentere disse tiltalte.«